

TOPLUMSAL HAFIZA ve DEPREM

Bir Sözlü Tarih Çalışması

Yazar

Doç. Dr. Hüseyin EROL

TOPLUMSAL HAFIZA ve DEPREM

Bir Sözlü Tarih Çalışması

Yazar

Doç. Dr. Hüseyin EROL

ISBN: 978-625-382-233-0

E-ISBN: 978-625-382-234-7

DOI: 10.54637/vizetek.9786253822347

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz. Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR

Baskı: Ankara | Mart, 2026

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekiayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA

Tel.: 0 (312) 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

ÖN SÖZ

İnsan, hayata dair planlar yaparken çoğu zaman kendisini sürecin merkezine yerleştirir ve hayatın akışını denetleyebileceğini düşünür. Ancak beklenmedik şekilde ortaya çıkan bazı olaylar bu kurguyu bir anda bozabilmektedir. 6 Şubat 2023'te Türkiye'de meydana gelen iki büyük deprem, birkaç saniye içerisinde bireysel ve toplumsal hafızada silinmesi güç izler bırakmıştır. Özellikle depremi doğrudan deneyimleyenler için 6 Şubat, zamanın “öncesi ve sonrası” olarak ayrıldığı bir milat hâline gelmiştir.

Bu çalışma, depremi sayısal verilerle açıklamanın ötesinde afete dönüşen bu olayı rakamlara hapsedmeden ele almaktadır. Depremi bizzat yaşamış bireylerin tanıklıkları, kendi sözcükleri ve kendi anlam dünyaları içerisinde görünür kılınmıştır. Kitapta yer alan anlatılar, olayın kendisinden çok insanların hayatlarında yarattığı etkileri merkeze almaktadır. Bu yönüyle çalışma, yaşanmışlığın bıraktığı izlere odaklanan bir sözlü tarih çalışmasıdır.

Sözlü tarih, alışlagelmiş tarih anlatılarının dışına çıkarak sıradan insanların deneyimlerini önemseyen bir yöntemdir. Bu kitapta yer alan tanıklıklar arasında benzerlikler olduğu kadar belirgin farklılıklar da bulunmaktadır. Bu durum, depremin çok boyutlu etkisinin doğal bir yansımasıdır.

Bazı kayıplar telafi edilemez, bazı boşluklar hiçbir zaman doldurulamaz. Ancak hatırlamak, kayıt altına almak ve tanıklıkları görünür kılmak, toplumsal hafızanın inşası açısından vazgeçilmezdir. Bu çalışma, yaşananları unutturmamaya yönelik bir sorumluluğun bir parçası olarak hazırlanmıştır.

Doç. Dr. Hüseyin EROL

Yazar Hakkında

Hüseyin Erol, ilk, orta ve lise öğrenimini Adıyaman'da tamamlamıştır. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini sosyal bilgiler öğretmenliği alanında gerçekleştirmiştir. 2002–2020 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığında sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapmıştır. 2020 yılından itibaren Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Akademik çalışmaları; coğrafya okuryazarlığı, sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programları, kavram öğretimi, vatandaşlık eğitimi ve sözlü tarih alanlarında yoğunlaşmaktadır. Yazarın bu alanlarda yayımlanmış çeşitli akademik çalışmaları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM

Giriş	1
İnsan ve Afet.....	3
Bir Doğa Olayı: Deprem.....	10
Dünya Deprem Haritası.....	12
Tarihsel Bağlamda Deprem Tarihi.....	17
En Uzun Gece: 6 Şubat	24
6 Şubat Depremlerinin Çeşitli Yansımaları.....	26
Depremın Ekonomiye Etkileri	26
Deprem ve Zorunlu Göç.....	29
6 Şubat Sonrası Eğitim	32
6 Şubat'ın İnsani ve Ruhsal Boyutu.....	35
Deprem Sürecinde Kırılganlığı Artan Gruplar.....	36
Dayanışma Seferberliği	38
Sözlü Tarihe Bakış.....	40
Bu Kitap Nasıl Ortaya Çıktı?	42

II. BÖLÜM

Güvercin Sesleri	47
Güzel Kalpler Mucizesi.....	71
Çoban Ateşi	93
Hüseyin Oğluna Not.....	110
Ağlama Duvarı	123
Üç Kalp İzi	139
Kör, Sağır, Dilsiz Şehir.....	164
Mucize	180
Karanlıktan Aydınlığa Sesimi Duyan Var mı?	200
Umut.....	210
Rabbim Kimseyi Arama Kurtarmaya Muhtaç Etmesin.....	227
Hatalar Dolusu Evin Başımıza Enkaz Olarak Yıkılması.....	243
Hep Yarım Kalacak	252
Allah'ım Bir Daha Yaramazlık Yapmayacağım	266
O An ve Sonrası	280
Sonuç.....	289
Kaynaklar.....	293

I

GİRİŞ

Hayata dair her türlü sorgulama tefekkürle başlar. Bir kıvılcımla yola çıkan insan, düşündüklerini tılsımlı bir şekilde dile getirir. Bu, anlatanın ifade gücüyle ilişkili olup dile döküldüğü an itibariyle sahibinin düşünce dünyasından sıyrılarak topluma mal olur. Farklı fikirlerin deryasında şekillenme yolculuğu devam eder. İnsanın en temel sorunlarından biri, kendini doğru bir biçimde ifade etmektir. Doğru anlaşılabilmenin anahtarı olan anlatabilme, sözü etkili kullanabilmekle ilişkilidir. Birey kendisini ifade etmeyi zamanla öğrenir. Dünyaya geldikten birkaç ay sonra temel gereksinimlerinin karşılanması noktasında kendisini çeşitli bedensel tepkilerle ifade ederken zamanla sözün gücünü fark etmeye başlar. İlk kelimeyle birlikte yeni bir mecraya adım atan çocuk, duyduklarına tepki vermeye çalışır. Bu ifade kelimenin sırrını da öğrenmesinin ilk adımıdır. Kapalı kapıların anahtarı olan söz ile algısı değişen insan, aldığı eğitimle birlikte düşünsel ufkunu zenginleştirir.

Kişisel tanıklıkların aktarılmasında ve toplumsal belleğin inşasında sözün etkisi yadsınamayacak derecede fazladır. Son iki yüzyılda sanayileşmenin hızlı bir biçimde artması ve teknolojik gelişmelerle sürecin taçlandırılması hayatı her alanda kolaylaştırsa da düşünce olmadan ve söze dönüşmeden adım atılamamaktadır. 21. yüzyılın öncü gücü olan bilim ve teknoloji, gelişim hızıyla sınırının varlığı konusunda şüphe uyandıran gerçeklikle geleceğe dair ortaya konulan tüm perspektifleri alt üst etmiş durumdadır. Günümüzde çözüme kavuşamayan birçok problem kısa süre içerisinde çözülebilecek hale gelmek üzeredir. Teknolojiyle birlikte insan hayatı eğitim, sağlık, gıda ve güvenlik gibi alanlarda ne kadar kolaylaşmışsa da henüz doğaya karşı verilen mücadeleyi kazanma konusunda yeterli seviyede değildir. Bilim insanları, birçok doğa olayının nerede ve ne zaman meydana geleceğine dair bilimsel verilerden yola çıkarak çeşitli öngörüler sunabilmektedir. Bu öngörüler sayesinde olası zararlar en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Meydana gelme ihtimalinin tahmin edilmesi zor olan iki olay bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi yanardağ patlamaları diğeri ise

depremdir. Günümüzde yanardağ patlamalarıyla ilgili çeşitli parametrelerden yola çıkılarak risk azaltıcı önlemler alınabilse de aynı durum deprem için geçerli değildir.

Tarihin her döneminde dünyada birçok afet yaşanmıştır. Yapılan kazılarda bu durum, kanıtlarıyla birlikte ortaya konulabilmektedir. İnsanoğlu, afetlerden yola çıkarak yaşam alanlarının seçiminde daha seçici davranmaya özen göstermiştir. Özellikle iklimle ilişkili afetlerde edindiği yaşam tecrübesiyle sellerden korunmak için yüksek yerleri tercih ederken; çığdan korunmak için sıcaklıkları takip etmiştir. Suya erişimin kolay olduğu, korunaklı ve tarıma elverişli alanlara yönelmiştir. Yer üstü ile ilgili bilgisi olan insan, yer altına ilişkin kendisini koruyacak tedbirleri almakta zorlanmıştır. Birçok depreme şahitlik eden insan, ders almasına rağmen ne yazık ki kayıplar vermeye devam etmektedir. Yaşanan maddi kayıplar bir şekilde telafi edilse de aynı durum manevi kayıplar için maalesef geçerli değildir. Bellekte kalıcı iz bırakan bu kayıplar, insanı derinden etkileyen travmatik bir sürecin parçası haline gelmektedir. İnsan hafızası, sınırları dahi belirlenemeyen bir yapıya sahiptir. Hafıza bir depolama işlevi görse de “unutma ve hatırlama” arasındaki dengeyi hassas bir şekilde sağlamakla görevlidir. Hafıza, talep edilmesi halinde arşivini geriye dönük açarak insana yardımcı olur. Burada önemli olan “ana” dair yapılan tanıklıktır. Sözü gücü burada kendisini tüm çıplaklığıyla gösterir. Yaşanmışlıkların dışı vurumunda çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bunlar arasında yer alan sözlü tarih, tanıklıkların herhangi bir dış müdahale olmaksızın ortaya çıkarılmasında başvurulan önemli bir yöntemdir.

Bu eserde, 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye’de yaşanan iki büyük depremden etkilenen şehirlerden biri olan Adıyaman’da; depremi yaşayıp enkaz altında yaşam mücadelesi verenler, arama kurtarma çalışmalarında görev alan madenciler, AFAD çalışanları, itfaiye personelleri, sağlık çalışanları, gönüllü olarak yardıma gelen vatandaşlar ve yerel gazetecilerle yapılan sözlü tarih görüşmeleri yer almaktadır. Görüşme yapılan kişilerin belirlenmesinde özellikle depremin tüm tarafları düşünülerek hareket edilmiştir.